

8 Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5-ці т. Т. 5. Кн. 2: У–Я / [Рэд. тома М.Р. Суднік]. – Мінск: Беларус. Сав. Энцыклапедыя, 1984. – 608 с.

9 Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5-ці т. Т. 2: Г–К / [Рэд. тома А.Я. Баханькоў]. – Мінск: Гал. рэд. Беларус. Сав. Энцыклапедыя, 1978. – 708 с.

10 Юрчанка, Г.Ф. І коціца і валіцца / Г.Ф. Юрчанка. – Мінск: Навука і тэхніка, 1978. – 288 с.

11 Міфалогія беларусаў: Энцыклапедычны слоўнік / склад. І. Клімковіч, В. Аўтушка; навук. рэд. Т. Валодзіна, С. Санько. – Мінск: Беларусь, 2011. – 607 с.

УДК 811.161.3'37

*Л. М. Мінакова*

## **СЕМАНТЫЧНЫЯ ЗРУХІ Ў СЭНСАВАЙ СТРУКТУРЫ СЛОВА (НА МАТЭРЫЯЛЕ ТЭРМІНАЛАГІЗАЦЫІ І ДЭТЭРМІНАЛАГІЗАЦЫІ)**

Артыкул прысвечаны вывучэнню семантычных зрухаў у сэнсавай структуры слова, што адбываюцца пры тэрміналагізацыі агульнаўжывальных слоў і дэтэрміналагізацыі спецыяльных найменняў. Спыняецца ўвага на кампанентным аналізе значэнняў полісемантаў, які дапамагае выявіць сэнсавую сувязь паміж лексіка-семантычнымі варыянтамі слова, заснаваную на агульнасці іх ядзерных або/і дыферэнцыяльных сем.

Утварэнне намінацый у выніку семантычных зрухаў у сэнсавай структуры слова не застаецца без увагі вучоных-лінгвістаў. Праблема лексіка-семантычнага словаўтварэння ў айчынным мовазнаўстве была ўзнята В.У. Вінаградавым, пасля знайшла адлюстраванне ў працах Н.Д. Аруцюнавай, Р.А. Будагава, А.А. Уфімцавай, М.М. Шанскага, Дз.М. Шмялёва і інш.

Да з'явы семантычнай дэрывацыі адносіцца шырокае кола семантычных пераўтварэнняў (метафарычных, метанімічных), змена семантычнага аб'ёму слоў (пашырэнне і звужэнне, спецыялізацыя значэнняў). Лексіка-семантычны спосаб адносіцца да так званай другаснай намінацыі, калі для ўтварэння лексем выкарыстоўваюцца найменні, даўно вядомыя мове. Якасныя пераўтварэнні ў паняццёвай структуры слова падвяргаліся класіфікацыі з улікам логіка-псіхалагічных асацыяцый (М. Брэаль, В. Вунт, Г. Пауль), эмацыянальных

і функцыянальных момантаў (Г. Шпербер, Э. Веландэр, М.М. Пакроўскі). У сучасных працах вучоных адзначаецца сувязь полісеміі з пераносам наймення, заснаваным на асацыятыўным характары мыслення; з дапамогай яго ў слове ўзнікае семантычная двухпланавасць.

Семантычная дэрывацыя ў тэрміналогіі ў параўнанні з літаратурнай мовай мае свае адметнасці, сярод якіх можна назваць наступныя: 1) высокая ступень прадуктыўнасці адзначанага спосабу ў тэрмінаўтварэнні; 2) у спецыяльнай лексіцы лексіка-семантычны спосаб утварэння – спосаб прыстасавання агульнаўжывальных лексем, у літаратурнай мове – вынік працяглай у часе семантычнай эвалюцыі найменняў; 3) у тэрміналогіі часцей, чым у агульнаўжывальнай лексіцы, пад семантычнае пераасэнсаванне падпадаюць словы з адцягнёнай семантыкай.

Пры лексіка-семантычным спосабе ўтварэння спецыяльных найменняў адбываецца тэрміналагізацыя агульнаўжывальных лексем, якая заключаецца ў наданні ім новага, спецыяльнага значэння. Вучоныя адзначаюць, што дадзены спосаб быў адным з першых словаўтваральных прыёмаў стварэння тэрміналагічных адзінак і канстатуюць выкарыстанне яго ў перыяд, што папярэднічаў часу фарміравання мовы навукі на айчынным глебе. Гэта звязана, мабыць, не ў апошнюю чаргу з тымі характэрнымі рысамі, якімі валодаюць утвораныя з дапамогай гэтага спосабу адзінкі намінацыі. Да іх ліку можна аднесці сіцісласць тэрміна, цесную сувязь яго з роднай мовай, празрыстасць матывацыі, лёгкасць запамінання. Сярод прац, прысвечаных вывучэнню лексіка-семантычнага спосабу тэрмінаўтварэння, можна адзначыць даследаванні М.Э.Бяловай, Б.М.Галавіна, В.П.Даніленка, Р.Ю.Кобрына, Т.Р.Мішынай, В.М.Прохаравай, В.В.Пятрова, А.В.Супяранскай, у беларускім мовазнаўстве – Л.А.Антанюк, Т.В.Капейко, В.П.Краснея, А.А.Станкевіч, Л.М.Шакуна і інш.

У выніку семантычнай дэрывацыі на базе першапачатковага (агульнаўжывальнага або спецыяльнага) значэння ўзнікаюць вытворныя тэрміналагічныя значэнні. У лексіка-семантычнай структуры значэнняў полісэмантаў вылучаецца ядзерная сема (асноўны кампанент значэння – АК), якой падпарадкоўваюцца перыферычныя семы (дыферэнцыяльныя кампаненты – ДК). Сутнасць і ўнутраны механізм працэсу семантычнага пераўтварэння пры тэрміналагізацыі дастаткова поўна дазваляе выявіць кампанентны аналіз значэнняў слова, які ставіць на мэце раскладанне значэння на мінімальныя семантычныя складнікі. Ён заснаваны на гіпотэзе аб тым, што значэнне кожнай назвы складаецца з семантычных кампанентаў (сем) і што слоўнікавы склад мовы можа

быць апісаны з дапамогай абмежаванай і параўнальна невялікай колькасці семантычных прымет. Паміж лексіка-семантычнымі варыянтамі (ЛСВ) мнагазначнага слова захоўваецца цесная сэнсавая сувязь: другасная намінацыя можа змяшчаць у сабе ядзерныя або/і дыферэнцыяльныя семы першапачатковай і адначасова набываць новыя, што істотна ўплывае на змену семантыкі слова [5, с. 188–192].

Дадзены аналіз дазваляе гаварыць пра існаванне некалькіх тыпаў структурна-семантычных зрухаў пры ўтварэнні тэхнічных тэрмінаў. У працэсе іх асноўны кампанент зыходнага значэння слова можа захоўвацца і набываць новыя дыферэнцыяльныя кампаненты або пераўтварацца ў ДК. Адзін з дыферэнцыяльных кампанентаў можа пераўтварацца ў асноўны або застацца ДК.

Адным з найбольш актыўных спосабаў тэрміналагізацыі намінацыйных адзінак з’яўляецца іх метафарызацыя. Вывучэнне рознабаковых поглядаў вучоных дазваляе ўявіць гэту з’яву як асобы тып вытворна-намінацыйнага значэння, што мае двухпланавы характар, заснаваны на псіхалагічных асацыяцыях па падабенстве прымет, у выніку чаго два прадметы, розныя па сваім паходжанні і прызначэнні, збліжаюцца на аснове якой-небудзь характэрнай рысы (вонкавай формы, знешняга выгляду, размяшчэння, прызначэння або функцыі, дзеяння, а таксама адначасова вонкавай формы і размяшчэння, функцыі і размяшчэння, функцыі і вонкавай формы, размяшчэння, формы і функцыі). “Метафарызацыя ўключае і параўнанне, і аналогію, але, у адрозненне ад аналогіі, яе канчатковы вынік – утварэнне новых паняццяў” [4, с. 78].

Рэалізацыя гэтага працэсу адбываецца на міжсістэмным узроўні: тэрміналагічныя адзінкі ўтвараюцца на аснове пераносу значэння агульнаўжывальнага слова. “Але ўнутры спецыяльнай сферы зносін, у межах мовы навукі, у саміх тэрмінах метафарычная мнагазначнасць не развіваецца” [2, с. 67].

Найбольш прадуктыўны тып семантычнага пераўтварэння пры метафарызацыі аб’ядноўвае ЛСВ на падставе агульнасці дыферэнцыяльных прымет (структурна-семантычная мадэль – ДКа→ДКт): барабан ‘ударны /ДКа/ музычны інструмент /АКа/ у выглядзе цыліндра /ДКа/ або рамы /ДКа/’ > ‘у машынах /ДКт/ і механізмах /ДКт/ – рухомая /ДКт/ дэталі /АКт/, якая мае форму цыліндра /ДКт/’; кальцо ‘металічны прадмет /АКт/, які мае форму вобода /ДКа/, абруча /ДКа/, акружнасці /ДКа/’ > ‘канцавы /ДКт/ пункт аўтобуса на маршрута /АКт/, дзе робіцца паварот /ДКт/ для прадаўжэння шляху /ДКт/ у зваротным напрамку /ДКт/; касынка ‘трохвугольнай формы

/ДКа/ хусцінка /АКа/, якую нощь /ДКа/ на галаве /ДКа/ або шыі /ДКа/ > ‘металічны ліст /АКт/ трохвугольнай формы /ДКт/ для павялічэння трываласці /ДКт/ у дэталях /ДКт/ або зборачных адзінках /ДКт/; *талерка* ‘сталовы посуд /АКа/ круглай формы /ДКт/ з шырокім дном /ДКт/ і прыўзнятымі краямі /ДКт/ > ‘дэталі машыны /АКт/, якая мае форму дыска /ДКт/’; *укладыш* ‘дабавачны /ДКа/ ліст /АКа/, уложаны /ДКа/ у кнігу /ДКа/, газету /ДКа/, сшытак /ДКа/ > ‘устаўная /ДКт/ частка, дэталі /АКт/ у машыне /ДКт/’ і інш.

Другі прадуктыўны тып (структурна-семантычная мадэль – **АКа→ДКт**) адлюстроўвае працэс пераўтварэння асноўнага кампанента значэння агульнаўжывальнага слова ў дыферэнцыяльны кампанент спецыяльнай назвы: *шарык* ‘невялікі /ДКа/ шар /АКа/’ > ‘шарападобная /ДКт/ дэталі падшыпніка /АКт/, якая знаходзіцца паміж знешняй /ДКт/ і ўнутранай /ДКт/ абоймамі; *вушка* ‘маленькае /ДКа/ вуха /АКа/ > ‘прыстасаванне /АКт/ у дэталях /ДКт/, механізмах машын /ДКт/ дугападобнай формы /ДКт/ з адтулінай /ДКт/ для больш зручнага карыстання /ДКт/’; *каромысел* ‘драўляная /ДКа/ дуга /АКа/ з выемкамі /ДКа/ або кручкамі /ДКа/ на канцах /ДКа/ для пераносу на плячах /ДКа/ вёдзер /ДКа/ і інш. грузаў /ДКа/’ > ‘рычаг /АКт/ у некаторых механізмах /ДКт/ дугападобнай формы /ДКт/’; *санкі* ‘невялікая /ДКа/ зімовая /ДКа/ павозка на палазах /АКа/’ > ‘рухомая /ДКт/ дэталі /АКт/ некаторых машын /ДКт/ і апаратаў /ДКт/, якая па знешнім выглядзе /ДКт/ нагадвае невялікія /ДКт/ санкі /ДКт/’ і інш.

Да трэцяга (непрадуктыўнага) тыпу семантычнага пераўтварэння пры метафарызацыі можна аднесці словы, што захавалі асноўны і, у пэўнай ступені, дыферэнцыяльныя кампаненты структурна-семантычнай арганізацыі агульнаўжывальнага слова (структурна-семантычная мадэль – **АКа→АКт**): *канаўка* ‘невялікая /ДКа/ канава /АКа/ > ‘невялікае /ДКт/ прадаўгаватае /ДКт/ паглыбленне /АКт/ у дэталях машын /ДКт/’; *лента* ‘палоска /АКа/ каляровай /ДКа/ тканіны /ДКа/, якая выкарыстоўваецца для ўпрыгожання /ДКа/, аблямоўкі /ДКа/ і іншых мэт /ДКа/ > ‘доўгая /ДКт/ вузкая /ДКт/ палоска /АКт/ з якога-н. матэрыялу /ДКт/, якая служыць для тэхнічных патрэб /ДКт/’; *цеста* ‘вязкая /ДКа/ маса /АКа/ рознай кансістэнцыі > усякая /ДКт/ густая /ДКт/ маса /АКт/, якая атрымліваецца пры змешванні /ДКт/ цвёрдага /ДКт/, сыпкага /ДКт/ рэчыва /ДКт/ з вадкасцю /ДКт/’ і інш.

Чацвёрты (непрадуктыўны) тып (структурна-семантычная мадэль – **ДКа→АКт**) аб’ядноўвае таксама невялікую колькасць ЛСВ: *клык* ‘зуб /АКа/ вялікіх памераў /ДКа/, які выступае з рота /ДКа/’ > ‘выступ /АКт/ на буферы /ДКт/ легкавога аўтамабіля /ДКт/’ і інш.

Удзел у працэсе метафарызацыі пры ўтварэнні тэхнічных тэрмінаў прымаюць таксама словы з абстрактна-адцягненай семантыкай. Другасныя значэнні гэтым вынікаюць з асацыятыўных сувязей, што ўзнікаюць пры намінацыі адной моўнай адзінкай высокай ступені ўласцівасці і тэхнічнага параметра: *вынослінасць* ‘уласцівасць /АКа/ вынослівага /ДКа/’ > ‘здольнасць матэрыялаў і канструкцый /АКт/ супраціўляцца ўздзеянню /ДКт/ цыклічных /ДКт/ нагрузак /ДКт/’; *дынамічнасць* ‘уласцівасць /АКа/ дынамічнага /ДКа/’ > ‘здольнасць тэхнічнага сродка /АКт/ імкліва павялічваць /ДКт/ хуткасць руху /ДКт/’; *даўгавечнасць* ‘уласцівасць /АКа/ даўгавечнага /ДКа/’ > ‘уласцівасць аб’екта /АКт/ захоўваць працаздольнасць /ДКт/ да наступлення гранічнага стану /ДКт/ пры ўстаноўленай сістэме тэхнічнага абслугоўвання /ДКт/ і рамонту /ДКт/’; *надзейнасць* ‘уласцівасць /АКа/, якасць /АКа/ надзейнага /ДКа/’ > ‘уласцівасць аб’екта /АКт/ захоўваць у часе /ДКт/ ва ўстаноўленых межах значэння /ДКт/ усе параметры /ДКт/, якія характарызуюць здольнасць /ДКт/ выконваць усе функцыі /ДКт/ у зададзеным рэжыме /ДКт/ і ўмовах прымянення /ДКт/’ і інш. Зыходнае і вытворнае значэнні полісеманта аб’яднаны структурна-семантычнай мадэллю **ДКа→ДКт**.

У адрозненне ад метафары, метаніміі ўласціва здольнасць да ахопу сумежных сувязей паміж прадметамі і з’явамі. Пры метанімічным пераносе другасныя значэнні ў тэрміналогіі вынікаюць з асацыятыўных сувязей, што ўзнікаюць пры намінацыі адной моўнай адзінкай: а) дзеяння і месца дзеяння; б) дзеяння і прадметаў або іх частак, што ажыццяўляюць гэта дзеянне; в) дзеяння і яго выніку; г) тэхнічнай установы або прадпрыемства і калектыву, які працуе ў ім; д) прадмета і дзеяння, якое ўтварае гэты прадмет; е) асобы, што выконвае дзеянне, і прыстасавання, пры дапамозе якога гэта дзеянне выконваецца; ж) заводаў і марак машын, што выпускаюцца на гэтых заводах; з) сродкаў перамяшчэння і іх месцазнаходжання.

З назіранняў бачна, што асноўную частку найменняў з метанімічнымі зрухамі складаюць абстрактныя намінацыі. Прадуктыўнасць абстрактных назоўнікаў абумоўлена значнай колькасцю аддзяяслоўных і адпрыметнікавых утварэнняў. Метанімізацыя можа суправаджацца і чаргаваннем катэгарыяльных прымет: назіраецца змена прыметы ‘абстрактнасць’ на ‘канкрэтнасць’.

У сямасіялагічным аспекце пры метанімічным пераносе адбываецца з’яўленне ў слове новай архісемы, што змяшчае асноўны кампанент значэння. Папярэдняя архісема ў большасці выпадкаў ператвараецца ў дыферэнцыяльны кампанент значэння: *аўтапрадпрыемства*

‘прадпрыемства /АКт/, якое ажыццяўляе /ДКт/ перавозку /ДКт/ грузаў /ДКт/ і людзей /ДКт/ і падтрымку аўтамабіляў /ДКт/ у прыгодным для эксплуатацыі /ДКт/ стане /ДКт/’ > ‘працоўны /ДКт/ калектыў /АКт/ прадпрыемства /ДКт/’ (першаснае і другаснае значэнні мнагазначнага слова аб’яднаны структурна-семантычнай мадэллю **АКт→ДКт**), радзей дыферэнцыяльны кампанент значэння пераўтвараецца ў інтэгральны (*гудок* ‘механічнае /ДКт/ прыстасаванне /АКт/ для падачы сігналаў /ДКт/ шляхам гудзення /ДКт/’ > ‘працяжны аднастайны /ДКт/ гук /АКт/, сігнал /АКт/’), структурна-семантычная мадэль – **ДКт →АКт**. Не вызначаецца прадуктыўнасцю тып семантычнага пераўтварэння, пры якім у вытворным найменні пры ўзнікненні новай архісемы дыферэнцыяльны кампанент першаснага значэння захоўваецца: *раскідвальнік* ‘той /АКт/, хто займаецца раскідваннем /ДКт/ чаго-н. /ДКт/’ > ‘прыстасаванне /АКт/ для раскідвання /ДКт/ чаго-н./ДКт/’ (структурна-семантычная мадэль – **ДКт→ДКт**). Названыя тыпы семантычнага пераўтварэння пры мета-німізацыі ўзнікаюць у межах адной галіны тэрміналогіі.

Як вядома, да метаніміі традыцыйна адносіцца і сінекдаха, хаця паміж імі існуе і пэўнае адрозненне. Сінекдаха – замена назвы цэлага назвай асобнай яго часткі або наадварот. Пры сінекдахальным пераносе вытворнае значэнне новых сем не набывае, аднак функцыі сем пры гэтым мяняюцца. “Катэгарыяльна-лексічная сема першаснага значэння становіцца звычайнай, дыферэнцыяльнай, адна з сем намінацыйнага значэння набывае статус катэгарыяльна-лексічнай семы. Функцыя актуальных сем у вытворным значэнні залежыць ад тыпу сінекдахі: “частка – цэлае” або “цэлае – частка”. У першым выпадку семы першаснага значэння адыходзяць на задні план, выступаючы ў якасці імпліцытных сем, у другім – семы першаснага значэння захоўваюцца ў структуры вытворнага” [1, с. 9]. Сінекдаха выкарыстоўвае адзін дэнатат, і для яго абазначэння бярэцца назва адной або некалькіх функцыянальна важных для данай рэаліі частак: *агрэгат* ‘канструктыўнае /ДКт/ спалучэнне ў адно цэлае /АКт/ некалькіх машын /ДКт/, апаратаў /ДКт/ для эфектыўнай сумеснай /ДКт/ работы /ДКт/’ > ‘складаная частка /АКт/ машыны /ДКт/, апарата /ДКт/, якая ўяўляецца як адзінае цэлае /ДКт/, напрыклад, рухавік аўтамабіля /ДКт/, каробка перадач /ДКт/’; *інструмент* ‘усякая прылада /АКт/ для выканання /ДКт/ якой-н. работы /ДКт/’ > ‘сукупнасць прылад /АКт/ для якой-н. работы /ДКт/’. Даны тып лексіка-семантычнага пераўтварэння таксама ўзнікае на ўнутрыгаліновым узроўні (у межах адной галіны тэрміналогіі).

На сучасным этапе ў сувязі з узмацненнем ролі навукі і тэхнікі ў грамадскім жыцці, актыўным выкарыстаннем сродкаў масавай камунікацыі, павышэннем узроўню асветы і культуры спецыяльная лексіка актыўна дэтэрміналагізуецца – адбываецца запазычванне слова з тэрміналагічнай сістэмы і поўнае засваенне яго агульнаўжывальнай мовай. Няспыннае развіццё працэсу дэтэрміналагізацыі тлумачыцца перш за ўсё тым, што спецыяльная лексіка колькасна пераважае над агульнаўжывальнай, таму магчымасці яе пераасэнсавання больш шырокія і разнастайныя. Адным са шляхоў дэтэрміналагізацыі слова з’яўляецца шлях ад метафарычнага выкарыстання да развіцця ў ім устойлівага значэння, якое ў ТСБМ адзначаецца як пераноснае, вытворнае ад спецыяльнага. Семантычныя зрухі ў намінацыях такога тыпу можна ўявіць наступным чынам: “вобразнае пераасэнсаванне → пераноснае ўжыванне → пераноснае значэнне” [3, с. 87].

У працэсе дэтэрміналагізацыі асноўны кампанент спецыяльнага значэння таксама можа захоўвацца і набываць новыя дыферэнцыяльныя прыметы (*аўрал* ‘сумесная /ДКт/ работа /АКт/ на марскім /ДКт/ судне /ДКт/, у якой удзельнічае /ДКт/ уся каманда /ДКт/’ > ‘празмерна спешная /ДКа/ работа /АКа/ ўсяго калектыву /ДКа/, выкліканая адсутнасцю планамернасці /ДКа/ у працы /ДКа/’), што ўплывае на істотныя змены семантычнага аб’ёму слова (структурна-семантычная мадэль – **АКт**→**АКа**, тып семантычнага пераўтварэння не вызначаецца прадуктыўнасцю).

У некаторых выпадках дыферэнцыяльны кампанент у працэсе семантычнай трансфармацыі пераўтвараецца ў асноўны, структурна-семантычная мадэль – **ДКт**→**АКа** (*робат* ‘аўтамат /АКт/, які выконвае /ДКт/ складаныя дзеянні /ДКт/, падобныя да дзеянняў /ДКт/ чалавека /ДКт/’ > ‘пра чалавека /АКа/, які дзейнічае /ДКа/, працуе /ДКа/ механічна /ДКа/, падпарадкоўваючыся чужой волі /ДКа/’) або, наадварот, асноўны кампанент --у дыферэнцыяльны, структурна-семантычная мадэль – **АКт**→**ДКа** (*машына* ‘сукупнасць механізмаў /АКт/, прызначаных для пераўтварэння /ДКт/ энергіі /ДКт/, выканання /ДКт/ пэўнай карыснай работы /ДКт/, збору /ДКт/, захоўвання /ДКт/ і выкарыстання /ДКт/ інфармацыі /ДКт/’ > ‘пра чалавека /АКа/, які дзейнічае машынальна /ДКа/, бяздумна, як аўтамат /ДКа/’; ‘аб чым-н. складаным /АКа/, што дзейнічае /ДКа/ падобна механізму /ДКа/ бесперабойна /ДКа/ і дакладна /ДКа/’).

Найбольш прадуктыўны тып семантычнага пераўтварэння пры дэтэрміналагізацыі аб’ядноўвае ЛСВ на падставе агульнасці дыферэнцыяльных прымет (структурна-семантычная мадэль – **ДКт**→**ДКа**): *руль* ‘прыстасаванне /АКт/ для кіравання /ДКт/ рухам судна /ДКт/,

самалёта /ДКт/, аўтамабіля /ДКт/ і пад.’ > ‘пра органы /АКа/ кіравання /ДКа/, кіраўніцтва /ДКа/ чаго-н.’; *паскаральнік* ‘прыстасаванне /АКт/ для павелічэння хуткасці /ДКт/ руху /ДКт/, працэсу /ДКт/’ > ‘тое /АКа/, што дапамагае руху наперад /ДКа/, паскарае развіццё чаго-н. /ДКа/’; *рычаг* ‘дэталі /АКт/ розных машын /ДКт/, механізмаў /ДКт/, звычайна ў выглядзе стрыжня /ДКт/, які служыць для рэгулявання чаго-н. /ДКт/, для кіравання чым-н./ДКт/’ > ‘пра тое /АКа/, што прымушае дзейнічаць /ДКа/ каго-н. /ДКа/, прыводзіць у рух /ДКа/ каго-н. /ДКа/, што-н. /ДКа/’; *рэгулятар* ‘прыбор /АКт/ для рэгулявання /ДКт/ дзеяння /ДКт/ чаго-н. (машыны, механізма і пад.). /ДКт/’ > ‘тое /АКа/, што рэгулюе /ДКа/, накіроўвае /ДКа/ развіццё чаго-н. /ДКа/’; *прэс* ‘машына /АКт/, прыстасаванне /АКт/ для апрацоўкі /ДКт/ матэрыялаў /ДКт/ ціскам /ДКт/’ > ‘пра тое /АКа/, што прыгнятае /ДКа/, прыціскае /ДКа/ каго-н. /ДКа/, што-н./ДКа/.’

Засваенне тэрмінаў агульналітаратурнай мовай і агульнаўжывальных слоў пэўнай тэрміналогіяй у многім тлумачыцца і ўнутрымоўнымі прычынамі. Гэтыя працэсы звычайна адбываюцца тады, калі моўная адзінка ліквідуе дэфіцыт у намінацыі тых ці іншых рэалій, запаўняе пустое месца ў пэўным лексіка-семантычным і тэрміналагічным полі. У гэтым сэнсе тэрміналагізацыя і дэтэрміналагізацыя прыпадабняюцца працэсу запазычвання слоў з іншых моў. У выніку пашыраецца семантычны аб’ём найменняў, павялічваецца колькасць іх лексічных значэнняў, змяняецца стылістычная афарбоўка. Дадзены працэс актыўна ўзбагачае лексічныя рэсурсы беларускай літаратурнай мовы.

### Спіс выкарыстаных крыніц

1. Бирих, А.К. Метонимия в современном русском языке (семантический и грамматический аспект). Автореферат дис. ... кандидата филологических наук: 10. 02. 01 / Ленинградский государственный университет. – Л., 1987. – 18 с.
2. Даниленко, В.П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – М.: Наука, 1977. – 247 с.
3. Капанадзе, Л.А. Взаимодействие терминологической и общепотребительной лексики/ Л.А. Капанадзе // Развитие лексики современного русского языка. – М.: Наука, 1965. – С. 86–103.
4. Петров, В.В. Семантика научных терминов / В.В. Петров. – Новосибирск: Наука, 1982 – 90 с.
5. Станкевіч, А.А. Мова і грамадства: міжмоўныя кантакты і лексічнае ўзаемадзеянне ў беларускіх народных гаворках / А.А. Станкевіч. – Мінск, РІВШ, 2012. – 220 с.